

ШЫҢ

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОМУНИСТИК ПАРТИЯСЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЫ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЫ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

Башкыларның Бүгү-россия сьездизинге

СЭКП ТК-ның РСФСР талазы-биле Бюрозу болгаш РСФСР-ның Министрлер Чөвүледи башкыларның Бүгү-россия сьездизинге болгаш ону дамчытыр алдарыг совет интеллигенцияны мурнакы отраттарынын бирөөзи Россия Федерациясынын улус өөредилгенин бүгү ажылдакчыларыга байыр чедирип тур.

Совет эрге-чагырганын чыдарында ССРЭ-де ёзулук культура революциясы боттанган. Бистин улуг Төрөөн чүртүвүста бүгү кижилер шуптузу бириккенликте илгерилерин апарган. Школа, миллион-миллион башкылар бо талазы-биле шийтирелиг рольду ойнаан. Делегейде баштайгы социалисттик интеллигенция тургузарына иденпейлик кирешкен болгаш амгы үеде коммунизмни тургузуп турар кижилериниң салгакчыларын улуустун башкызы болгаш школа Коммунисттик партиянын улуутузгазы-биле кижизиткен.

СЭКП ТК-ның РСФСР талазы-биле Бюрозу болгаш РСФСР-ның Министрлер Чөвүледи бүгү-ле башкыларга оларнын ёзулуг-ла улуг болгаш чаагай күш-ажылы дөш Россия Федерациясынын амылчы чоннарын мурвундан ханызы-биле өөрүп четтиргенин илередиң тур.

Коммунизм тудушкунун калбаа-биле чорударынын үезинче ССРЭ-нің өгөлдө кирген чорук шкolanың болгаш башкыларнын мурнуна улам-на улуг-чаагай сорулгазы — күш-ажылы дөшөргө бирги амьдыралчы негелде болуп, бүгү тала-биле билигин болгаш белет-сеттинген кижилерин, коммунисттик интеллигенция мектеринде кижизидерин кижизидерин аларга даяндырып турар. Бистин школаның болгаш өөреникчилерге нигилист болгаш политехниктиг билигилерин бээр, оларын Төрөөн чуртка кызыгаар чок аман болурунук, социалисттик патриотизмин, пролетарияк интернационализмни болгаш улустарың найырларынын, күш-ажылы ханызы-биле хүндүлөөриниң ёзуунга болгаш хей-нигиниң амылчыга киржиринге кижизидер күзөлдөгө. Аныак салгычлар болгаш дидим, күштүг, амьдырал өөрүшкүлүк, идея талазы-биле каньаттыг болгаш бистин улуг хөзөөзиниң тийлээринге ханызы-биле бүтүрөөр кылдыр өөрүк ужурут. Коммунисттик ёзу-биле чурттаарыга болгаш ажылдарына аныактарын өөрүдир улуг болгаш чаагай сорулгалар артык бедик чүүл башкыларда чок болгаш турбас-даа.

Башкы кижини бистин чүртүвүста улуг кичөөнгей болгаш хүндүлөө-биле бүртүккен. Буржуа интеллигенция оон кажан-даа турбаны болгаш ам-даа чөтпейн турары база чөтпейн шыкшан чок индиг бедикте совет башкыны тургускан деп Владимир Ильич Ленинни өстөри херек кырында боттанган. Боттарынын бедик хүндүлөөгө шыныктыр дөш бүгү күзүн болгаш билин бээр, шкolanары өде тургузары дөш, амьдырал-биле шкolanың харьлазын быжылгаар

дугайында болгаш ССРЭ-де улус өөредилгенин системаны улам ырай хөгжүдөр дугайында хоойлуну боттандырамы дөш, коммунизмни иденпейлик тургузукчуларын кижизидери дөш ам-даа улуг күженишкени-биле демиселге — Россия Федерациясынын башкыларын болгаш улус өөредилгенин ажылдакчыларынын хүндүлөөгө болур. Ол сорулгаларын шын болгаш чедишкенин шийтирлөөр дөш, башкы кижини амьдыралды үргүчү өөрүдир, бодунуң марксизм-ленинниң белеткелни бедидер, педагогиктик мергежилди сайырадыр хүндүлөөгө. Чүгле бо байдалда аныктыр өөрүп турар билги сонуггалык болгаш амьдыралың ол хандырып, оларнын ханы болгаш бүгү талазы-биле сонуггалык хайныктырып шыдаар, өөрү олурар салгакчыларын күш-ажылы хүндүлөө болгаш анаа анык кылдыр кижизидер, оларын күш-ажылы чыңымдарга өөрүдир шыдаар.

Улус өөредилгенин өде тургузарынын талазы-биле улуг дуржулгаларын өскө-даа амы-думалыкты өөлдөткөн республикаларын шкolanарында шыкшан Россия Федерациясынын шкolanарында база-ла мөөнөн. Улус өөредилгенин органынын сорулгазы — амылчың өң эки дуржулгалык доктаамал түнпө, калбаа-биле негелдери, ону бүгү-ле башкыларын болгаш шкolanарын барымдаалаар чүүлү болулары болур. Башкыларын, комсомолдун, профсоюзлор организацияларынын болгаш ада-недерин доктаамал кады ажылдакчылаын болгаш бот-боттарына дуула-жылазын боттандырады анык салгакчыларын кижизидерин хөзөөгө онза чүгүлү. Улус өөредилгенин ажылдакчылары, бүгү-ле башкылар ада-недер болгаш хей-ниги организациялары-биле харьлазын улам-на калбартып быжылгаар, урууларын кижизидеринге оларнын салдарын болгаш амык-дуузын бедидер хүндүлөөгө.

Башкылар, улус өөредилгенин бүгү ажылдакчылары моон сонгаар-даа билигилерин болгаш культураны кызымаккай-биле шийтөөдүп алыр, коммунисттик аажы-чаңчыларга болгаш күш-ажылы коммунисттик ёзу-биле көөрүң аныктыр кижизидер, бистин улуг үезинче төлөптүг, чаа кижини кижизидер дөшөргө быжык-биле бүзүрүп турарын СЭКП ТК-ның РСФСР талазы-биле Бюрозу болгаш РСФСР-ның Министрлер Чөвүледи илередиң тур.

Коммунизмни тургузар, коммунисттик интеллигенция чурттаар болгаш ажылдар ужурут өөрү олурар салгакчыларын кижизидерин талазы-биле оларнын улуг чаагай күш-ажылы моон сонгаар-даа чедишкенин болурун бүгү башкыларга СЭКП ТК-ның РСФСР талазы-биле Бюрозу болгаш РСФСР-ның Министрлер Чөвүледи күзөп тур.

СЭКП ТК-ның РСФСР талазы-биле Бюрозу, РСФСР-ның Министрлер Чөвүледи.

Коммунизмниң идекпейлиги тургузукчуларын кижизидер Башкыларның Бүгү-россия сьездизи амыттыккан

Билигин берге оруктарын өртөринге баштайгы базымдары кылдырыга дуулаан өң-не баштайгы башкызынын не сагыш човашкынын өөрү-хевирин кижини кажан-даа утпас. Ша-ла ычанган июль 6-да Кремльдиң Улууг ордуунун залын шыгырт додур олурдукан, Россия Федерациясынын алдарыг башкыларын сьездизинге болгаш оларнын өвилелешкен республикалардан, социалисттик чурттаардан келген аалчыларына өөрүп магадзавас аргажок.

Президиумге эштер А. Б. Аристов, П. Н. Поселов, РСФСР-ның Дөди Советиниң Президиумунуң Даргазы Н. И. Органов оларнын көстүп келгенин чыгыттанар чымы-биле уткаан.

Москваын 193-кү ортукмашкы шкolanың башкызы, РСФСР-ның шкolanарын адырлыг башкызы Александра Владимировна Соколова допчу чүве чугалаан, сьездизини амыткан.

Эш Н. С. Хрущева баштаган Совет Эвилелиниң Коммунисттик партиясының Топ Комитетиниң Президиумун сьездизиниң хүндүлүк президиумунга сонугуу санады диямтиг адыш чаксаашкыны-биле хүндүлөө алган.

СЭКП ТК-ның Президиум кижизинге кандидат, СЭКП ТК-ның РСФСР талазы-биле Бюрозуң кижизини П. Н. Поселова өс берген. СЭКП ТК-ның Бюрозуң болгаш РСФСР-ның Министрлер Чөвүледиң байырыг чагазын ол номчуруга олуршканын улуг көдүрүшкүңүк уткаан.

РСФСР-ның чырыдышкыни министри Е. И. Афанасовко «Коммунизм тургузукчуларын амыг үе чагазында школа болгаш башкыларнын сорулгалары» деп илеткеди кылган.

— Бистер Совет Эвилелиниң Коммунисттик партиясының Топ Комитетиниң РСФСР талазы-биле Бюрозуң болгаш РСФСР-ның Министрлер Чөвүледиң байырыг чагазын улуг кичөөнгей-биле болгаш ханы сеткил ханышкыны-биле диди-вадыс — деп ол чугалаан.

Сьездиге кылган илеткелдерин талазы-биле санал-оңал өгөлөөн Москва хоорайнын № 16 ортукмашкы шкolanың башкызы — А. А. Се-дов, Ленинград хоорайнын № 1 школа-интернаттын өөредиге өргөлдөкчиси — Н. В. Немцова олар бир дугаарында санал берген.

Сьездизиниң киржикчилеринге байыр чедирери-биле найысмаалдык пионерлери чедип келген.

Акы-думка республикалар — Украин ССР-ның чырыдышкыни министри И. К. Белод, Белорусия ССР-ның чырыдышкыни министри орадакчы А. С. Умейко, Узбек ССР-ның чырыдышкыни министри И. Кадыров, Казак ССР-ның Кудумчуларын А. Шарипов олар башкыларын Бүгү-россия сьездизинге байыр чедирген.

Сьезд амылын үргүчүлөөшкан. (СЭТА).

СЭТА-НЫҢ ДЫҢНАДЫ

Октаргай делгемнерин шийчилээри-биле хей чадалары күчүлүг ракета чедиркичлеринин чаа хевирлерин шенээрин Совет Эвилелинге 1960 чылдын июль 5-тен 31-ге чедир үенин дургузунда чорудары моон мурвунда дынаттыг болгай.

Айттыгган план ёзуугаар ыңдыг ракеталарын бирезин июль 5-те салып үндүргөн. Ракетаны айткан шагында салып үндүргөн. Ракетаның ужудушкуну айттыгган программа ёзуугаар чазыг чокка эрткен.

Атмосфераның дыгыш каыттарын эртеринге таарыштыр кылган ракетаның сөөлүгү кезээниң макет-хевирин салып үндүргөн черден 13 муң кире километр ыракта дүшсүн деп айткан точказын мырынай чоогунда суг де-вискээрин кырында барып дүшкен. Язы-бүрү хем-чээшкенин-биле дериттинген тускай суднолар Оожум океанын төп кезээни программа ёзуугаар баш бурунгаар көргөн хемчээшкенин шуптузун кылган болгаш үне-лиг түнелдерин алган.

Дуржулгалык сан-түннерин моон сонгаар-даа чып алыры ыракшыл ужудушкуну күчүлүг ракеталарын шенээрин уламчылаар. Ракеталарын дүжери бо чылдын июнь 29-та СЭТА-ның меделелинде чарлаан де-вискээрин кызыгаарына болунар.

Чурукта: Шаанда Маутхаузен чоогунга өлүм лагеринге хоругдаттырарынын ончалап турган черге болган массалыг митинг. Митингге муң-муң австри хамаатылар кирешкен.

Бистин херээвис тиилээр!

Совет чазактын баштыңы Н. С. Хрущева Австрияның амылчы чоннарының төлээлери байыр чедирип турар

Совет чазактын баштыңының Австрияда чорукшуну дооступ бар чыдар. Никита Сергеевич Иосиф-Персенбойка чораш, чокта чаа туткан гидроэлектростанциянын амылчыларын-биле, инженерлери-биле ужурашкан, ол Маутхаузенге база чорашан — анаа гитлержи өлүм лагерин туруп турган. Н. С. Хрушев анаа чөдө бээрге, ол лагерге дайын өйүндө хилинчектенип чыкканын база гитлержи дарылаа улуг демиселди киржикчилери хей-хей муң кижилер митингге тыгып келгенер. Совет чазактын баштыңы Линцге-даа чораш, мында «Фест» деп металлургия заводунун амылчылары болгаш инженерлери ону чымы-биле хүлөөп алганнар. Зальцбургка чөдө бээрге, он чурттакчылары кудумчуларын додур үңгөп көзүп турган. Никита Сергеевич Карлунга база чорашан, анаа ол болаа, даг электростанциянын тудуучулары-биле тамышкан.

Сеткил хайнышкыныг ужурашкынынар найыралды, амылчыг чок чугалаашкынынар чөдө болбаан чүве дээр! Кала-даа чоруга — австри профвилелдеринин амылдакчыларынын хурадаларында, таравчын фермага-даа, албанын хүлөөп амышкынында-даа, хоорайларын болгаш суурларын чурттакчылары-биле кудумчулары ужурашкынынар-даа — чер болганга-ла Австрияныг амылчы чоннары Н. С. Хрущеву тайбың дөш мога-шылаг чок демиселчи, амылчы чоннарын шынчы өңнү кылдыр өөрүп турганнар. Олар он өстөрин улуг кичөөнгей-биле дыншал, өң-биле өң-хуузуңнай найыралдып чугалаашкынынар кылдыр тургулаан. Ам-даа улам эки найырадыкчылар, тайбың дөш демиселге улам скрый-биле кады ажылдакчылар деп чалгыс бодал, Совет Эвилелинге, совет улуска, Совет чазакка, анык-бүрү социал системаларын чуртарынын тайбың жожа-хөлөө дөгүндүлөрү дөш, тайбыңын база социализмниң улуг хөзөөн тийлээгин дөш чайгышын чок демиселчи кылдыр австрияларын өөрүп турары Н. С. Хрущевка сеткилдиң ханыннан бүзүрөл биле ол бүгү чугалаашкынынар сийниккен турган.

Хунну бадыр ала-чоруктуң сонда июль 6-да, кезээ Н. С. Хрушев болгаш ону үдөп чорук кижилер Филл деп улуг өвөс австри хоорайга чөдө берген. Ол — үлөшүрүгү — районунуң төвү болгаш өң-биле кады турарың улуг сонугураар чери болур, оон чаражы аажок.

Ичаарга гостиницаның мурнуна Никита Сергеевичини муң-муң австрияктер шагда-ла маанан турган. Урер хөгжүм ойнан. Кудумчуларын муң-муң кижилер дүй турушкан. Олар совет болгаш австри туктар чайгылап, байырың өстөрин кыйгы-биле салгылап тургулаан.

Гостиницаның улуг шөлүндө кижилер аажок хей. Ол дөргө, совет аалчыларга байыр чедир дөш амылчы чоннарын хей саныг төлөөлөччилерин тыгып келгени ол. Он сеткилдик ханыннан ужурашкынынар анаа улай-улай өгөлөө.

Клейбергтен келген дагжылар төлөөлөччилери бир дугаарында Н. С. Хрущева байыр чедирген. Польша дагжыларын хеттери, сагышка кирер боттарынын тускай хеттерин шактырлар кеткелешкен. Төлөөлөрниң даргазы Карл Рейтерин Никита Сергеевичке сеткил хайнышкыны-биле чугалааны болаа; — Эргим эштер, Совет Социалисттик Республикаларын Эвилелерин чуртунар улуг өвөс-даа бол, анда солун чүддөр хей, олар шупту көрүсөңгидир. Ичаарга сидерге барып чедирип тур бис. Сеңээ премьер-министр дөш, ыңчалда-даа хамыктын ичуринда дагжы чорашан киж дөш байыр чедирип тур бис, — «Глок ау!» деп дагжы йөрөөлди салып тур бис. Дагжылар бистер тайбың дөш туржуп турар бис. Бистин амылчымыс — коругучун тыгыш. Мычанган коругучун чүгле тайбың хөзөөгө бараан болуң деп күзөп турар бис.

Дагжылар төлөөлөрин баштын оларнын рудингине чөдө бээрин Клейбертин амылчыларын мурвундан Н. С. Хрущеву дилөөн.

Ол биске улуг алдар болур ийик. Силерниң чай чогунарын билдир бис, ыңчалда-даа биске чөдө бээрин моон ынай-даа шыгың тең аптарың чөдө бээр.

Никита Сергеевич Хрущевтин шактырларга чугалааны: — Эргим эштер! Дагжы чораш дөш меңээ чедирген байырыңар меңээ оңза таарымчалыг болду.

Шахтериниң амылчы билдир мен, ону үнеп чорашан болгаш ам-даа үнеп мен. Шахтериниң күш-ажылынын иңгедер дөш Совет Эвилелинде бүгү чүддөрини кылып турар бис. Бистин шахтерларын амылчылар хуну өң-не кыска.

Иштинге олар 6 шак, а он өске амылчыларга — 7 шак амылчылар турарлар. 1964 чылдан өгөлөөш 7-ден 6 шактыг амылчы хунунге шийчип өгөлөөр бис, а шахтерлар 6-дан 5 шактыг амылчы хунунге шийчир, чүге дөргө шахтерини күш-ажылы деп чүд дөшүн эки билдир бис.

Моңу дынаша, дагжылар хөдөлүп, арывнарына өөрүшкү көзүлгөлөп келген.

— Даарта сидерге чөдө берип шыдаар ирги мен бе, ону билбестир мен, чүге дөргө мен мында аалчы кижин болганымда, бодум шыгыны баш билбес болгай мен. Байнаар баар деп протокол бижир болду, мынаар баар мен (хөгүлүг шимээрээшкени).

Н. С. Хрушев болгаш ону үдөп чорук кижилер Маутхаузен хоорайнын чанында шивадык өлүм лагеринге чорашкан. Ол чер — Европаның хөзөгү чаа көргөн халаптыг үлөдүшкенин музейи болу берген. Анаа гитлериниң өлүрүкчүлери Европаның барык бүгү чурттарынын патриоттарын муң-муңу-биле кыра шаап хилинчектеп өлүргөн.

Силерниң чуртунар улуг өвөс-даа бол, анда солун чүддөр хей, олар шупту көрүсөңгидир. Ичаарга сидерге барып шыдаашкыны барымаа, дагжыларга меңден байыр чедирип дилеп көрөй. Дайын болбанын дөш, тайбың дөш кады демиселчиликтер. Бүгү сеткилден чедишкенин болурунарын сидерге күзөдүм.

Адыш чаксаашкынынар диям ирп үнгөн.

— Бо ужурашкынынын тускамылы кылдыр бистин демектерини болгаш Черни кылымал совет эдерининиң дүрү-хевирин меңден белек кылдыр хүлөөп аларын өргим өңүктөр сидерден дилеп тур мен — деп Н. С. Хрушев чугалаан.

Эдерининиң дүрү-хевириниң музыкалык механизмин Н. С. Хрушев дүлдүрү-биле долган амылчыларга, ол меңээ берип өгөлөөн. База катан адыш чаксаашкынынар диймирп үнгөн. Ол белекти амылчылар өөрүшкү-биле хүлөөп алганнар.

Оң сонда боттарынын тускай хеттерин кеткелешкен демір орукчулар төлөөлөр Н. С. Хрушев-биле ужурашкан. Төлөөлөрниң баштыңы эш Карл Нейвиртин Никита Сергеевичке чугалааны:

— Социалисттик Совет Эвилелиниң хүндүлүк премьер-министри эш Хрущев! Бистин Филл хоорайымыс демір орукчуларын хоорайы. Тайбыңын хөрөө дөш сидерин кезөөдө туржуп келгендер болгаш туржуп турарыңар дөш чүрөктүн ханыннан байырың сидерге чедирип тур бис.

Австрияның күрүнө керөөзүн чарыгырааг сидерин өргүсөң алыр-адышкылар дөш сидерге база четтиргенин амыттып турар бис.

Н. С. Хрущева демір орукчулар чөдөктер белекке берген. Бодунуң ханы чугалаашкыны Никита Сергеевичке чугалааны:

— Эргим эштер, демір орукчулар! Силерниң амылчылар турарын транспорт дөргө чурттуң амылчылар чамьдары ыркыш болур. Мага-ботка чамьдарын дамчытыр хан чүгүрүп турар болгай, мычанган кижини күш-ажылынын продуктуларын чуртка демір орук солчүштүрүп чоруп турар, он түнелдинде күрүнө чурттан, чедишкениң хөгүлүк болур.

Моон ужурунда транспорттуң болгаш он амылчыларын ужуру-дузы чурттуң амылчыларын көчүрү улуг. Силер чүгле эки амылчылар «Хөгүлүг шимээрээшкени».

Совет Эвилели ам кажандан артык күштүг дөргө сидерге чугалаашкыны, өңүктөр. (Адыш чаксаашкыны). Улуг чаалап амылчыларын чедип алган бис, экономика болгаш шериг талазы-биле улуг күчүнү тургускан бис, совет улустун чаагай байдалын көдүргөн бис. Иччалда-даа ол күчүн дайыңа амылчылар хөңүлүк чок. Дайының биске хөрөө чөк, коммунизмни чедишкенин тургузар төлөөдө биске тайбың херек. Силерниң ишти австри хөрөөгө хөдөлдөшүрүп турар бис, хөдөлдөшүрүп турар бис, дөргө сидерге бузуруп болур сидер, мычарга Совет Эвилелин хөрөөзүн тыгылга чедир бис, бистин амылчы хөрөө — коммунизмни хөрөө тийлээр! (Димиттиг адыш чаксаашкыны).

Эштер демір орукчуларга мөң амылчы байырымың чедирдиң дилеп тур мен. (Адыш чаксаашкыны). Тураскаал демектерин болгаш

Эдерининиң дүрү-хевирин база меңден хүлөөп аларын дилеп тур мен. Оон башка: болу шахтер кижини болган төлөөдө шахтерларга белекти берген, бистин өскөрү өөрүп турар-дыр деп болай бөдөрчөп чадаас. (Өөрүшкүлүг шимээрээшкени). Иччалдажы бистер — шуптувус амылчылар бис, шуптувус ништи херек дөш демиселчилик турар бис. Шахтерлар чок болза демір оруктар амылчылар шыдаас, демір орукчулар чок болза шахталар база амылчылар шыдаас.

Демір орукчуларга Н. С. Хрушев белектерин тудускулаан. Оон сонда хөрөөжөннөрин төлөөлөр чөткелден келген. Ол төлөөлөрнү удуруткучу Тереза Лазеттерин чугалааны:

— Хундулук дөргө премьер-министр, өргим эш Хрушева — деп Никита Сергеевичтин чанынга турган оон кадайыңа база ол чугалаан үнгөн.

СЭРЭ-нің Культура министрини эш Е. А. Фурцеваны төлөөлөргө Н. С. Хрушев тамыштырган.

— Филлдин хөрөөжөннөриниң төлөөлөр кижини мең — деп төлөөлөрнү удуруткучу чугалаан. — Тайбыңын болгаш найырадыг төлөөн болуп биске чедип келгениңерге өөрүп турар бис. Филлдин хөрөөжөннөри бистер тайбыңын болгаш найырады күзөп турар бис, тайбың биске улуг үнеп.

Хөрөөжөннөр ийи-биле адыш чаксаашкыны Н. С. Хрущева, Никола Петровна Хрущевага болгаш Е. А. Фурцева олар чөдөктер база белектер тудускулаан. Никита Сергеевич, Никола Петровна, Е. А. Фурцева олар төлөөлөрнү хөддирин тутулап, четтиргенин чымы-биле илереткелер.

— Найырадың болгаш бүзүрөлдик чымы өстөри дөш четтиргенин илередиңан меңээ чөшөөр өөрүдөр, өргим өңүктөр — деп Н. С. Хрушев чугалаан. — Совет хөрөөжөннөр-биле бир дөмөй, австри хөрөөжөннөр база улустарын арзылгы тайбың болгаш найырал дөш туржуп турарыңа бис өөрүп турар бис.

Совет Эвилели болгаш социалисттик өскө-даа чурттар боттарынын оруу-биле, Австрия бодунуң оруу-биле хөгжүп турар. Иччалда-даа ол чорук найырадыг чурттаарына, черге быжыг тайбың дөш кады демиселчинге бистин чурттарынын улустарына моондак болбас ужурут.

Хөрөөжөннөриниң сеткил дүзүрөп турары биске билдингир, чүге дөргө дайын өйүндө олар өң-не бергедөк таваржып турар. Дайын дөргө — хөрөөжөннөргө каалап-тыр; илер дайынче чорук оолдары-биле чарлыр, хөрөөжөннөр — ашактары-биле чарлар. Дайын дөргө — өлүм болгаш үрөдөшкө-дир.

Тайбыңын быжылгаары дөш бодунуң талазын бүгү-ле чүддөрүн кылдыр бис (димиттиг адыш чаксаашкыны). Иччалда тайбың дөш бүгү улустар демиселчи ужурут, чүгле мычарда тайбыңын илереткел-биле хандырып болур. (Адыш чаксаашкыны).

Эргим хөрөөжөннөр! Бистин тураскаалдыг белектерин — демектерин болгаш эдерининиң дүрү-хевирин хүлөөп аларын сидерден база дилеп тур мен, оон башка сидерниң кымынар: эр кижилерге белектерин бертирлөөш, хөрөөжөннөргө анаа-ла мөңгөй кагдылар дөш чадаас. Бисте хөрөөжөннөр ден өргөлиг болгаш совет интеллигенция өскөк чөдөк эзелеп турар (байыр чедирген үнер, адыш чаксаашкыны).

Чурукта: ол өлүм лагеринге хилинчектетириң өлгөн совет хамаатыларга тураскаалдыг баарыңа Н. С. Хрущевтуң чөкөк салып турары.

Фото СЭТА-ның тускай корреспондентини В. Кошевойнуу. (Чурукту фототелеграф дамчытыр хүлөөп алган).

Н. С. Хрушев болгаш ону үдөп чорук кижилер Маутхаузен хоорайнын чанында шивадык өлүм лагеринге чорашкан. Ол чер — Европаның хөзөгү чаа көргөн халаптыг үлөдүшкенин музейи болу берген. Анаа гитлериниң өлүрүкчүлери Европаның барык бүгү чурттарынын патриоттарын муң-муңу-биле кыра шаап хилинчектеп өлүргөн.

Чурукта: Шаанда Маутхаузен чоогунга өлүм лагеринге хоругдаттырарынын ончалап турган черге болган массалыг митинг. Митингге муң-муң австри хамаатылар кирешкен.

Н. С. Хрушев болгаш ону үдөп чорук кижилер Маутхаузен хоорайнын чанында шивадык өлүм лагеринге чорашкан. Ол чер — Европаның хөзөгү чаа көргөн халаптыг үлөдүшкенин музейи болу берген. Анаа гитлериниң өлүр

ИДЕОЛОГТУУ АЖЫЛДЫҢ ШИИПТИРЛИГ АДЫРЫ

«Амгы үеңи байдалдарында партия пропагандалык сорулгаларынын дугайында» СЭКП ТБ-ның доктаалы идеологтуу ажылдын, илангы оюн шийтирлик адыры—партия пропагандалык улам инай келуеринин тодаргай программа-биле партия организациаларынын чегерелээ.

Оп доктаалдын үнгөс хуушден бээр ам чартык чыл чедип турар. Партия организациалары бо доктаалды күүсөдөр талазы-биле улут ажылды ол үеңи дуртууда кылганнар. Ам ол ажылды баштайгы түпкелдерин ай-шаанда үндүрер чеге чогуумалык болуп турар.

ПРОПАГАНДАНЫҢ ДУЗШТИН БЕДИП ТУРАШ

СЭКП ТБ-ның доктаалын боттандыр талазы-биле кылган ажылды баштайгы он чутула түнөмө болза партия пропагандалык дүштинин, оон организацик болгаш мобилизацик ролуна шуут бедир болуп турар. Пропагандалык ажылды-биле, коммунисттик туртуушкунуу практиказы-биле сырый хол-баштарында оон доштин улут куттуу болур дээр дугайында СЭКП ТБ-ның айтышканын партия организациаларынын хей туртуу шын билген. Партия организациаларынын идеологтуу ажылды улам-на тодаргай болгаш чуткул болуп турар.

Улеттур болгаш кезде ажыл-агый бдурдугенин мураккап дуржугалык пропагандалары, коммунисттик куш-амжылдын эн дээр улетер-чегерелерин пропагандалык азын билери-биле болгаш дигит боттуу-биле чорууда турар апарган. Чутуу улуттур бдурдугелеринде, колхозтоора биле болгаш советтарда мураккап дуржугалык школалары болгаш институттары ажылдап, бдурдуге чаартышканын, коллективтерин социалисттик чарыкынын мураккаптарынын болгаш коммунисттик куш-амжылдын шалыпчаларынын семинарларын, чевуле хуралдарын болгаш салтырын эртирип, бдурдуге чедикширерин делегтерлерин организастай турар, мураккап дуржугалык пропагандалык кабинеттери болгаш булуңлары тургустууга, хоорайын болгаш кезден эн ош ажыл-ишчилерин дуржугалык дугайын чугаалап турар плакаттары, номнарын, брошураларын болгаш кино-фильмдерин үндүрүп турар.

Дыка хей партия организациалары ас-биле болгаш парала-биле экономиктик билгилерин пропагандаларын тод-ла күшөдөргө. Экономиктик өөредилген бдурдугенин оонагай байдалдарын болгаш тодаргай сорулгаларын берымдалап тургустуу турар апарган. Экономиктик билгилерин пропагандалык массалык хевирлери: лекториялар, конференциялар, техниктик дещиелерин болгаш веда ажыл-агый билгилеринин университеттери, «чаартыкчыларын хушери», «жиуичурич кезелер» болгаш өске-да ол иштин чдудер калык хевирлер турар.

СЭКП ТБ-ның доктаалынын үнгөсүл сөүтүлде бейни тодаргай экономиканын үндүрерин өөрөндөр талазы-биле дыка хей санын өге школалар биле бөлүмнөр тургустууга болгаш оларга чдус-чус муу ала амжындар, колхозтоор өөрөндөр турган. Экономиктик өөредилген иштин хевир ажалчы чонварын ортуууга алдарык болгаш оларын бдурдугенин илсеккин бөддип, экономиктик теорияга, илангы политикага билгилерге чуткул болгаш оюундардык болуп чорукка оларын чачыктарын турар.

Партия организациалары аныктарын, интеллигенциянын, хезмөтмөннөрнн ортууга пропагандалык чорударынын оонагай байдалдарын аки берымдалап өөрп турар апаргай. Молдавияда, Литвада, Белорусияда, РСФСР-ң хей-хей облас-тарынды амжындарын, амжындарын болгаш колхозтоорларын амжы-бүт бдурдугенин, амжилерин, башкыларын, илгер-техниктик амжындарын, башкыларын хевирлеринин, лекционерлеринин ортууга лусай хемчелерин (лекцияларын, тематиктик кезелерин, хуралдарын болгаш өске-да ол иштин чдудерин) тургустуу организастап турар.

СЭКП ТБ-ның доктаалына күсөтпшөө, партия организациалары болгаш комитеттери пропагандалык хемчелерин калбарып, оон үрө-түнөндиг болгаш массалык балур чо-руун бедирер талазы-биле хемчелерин алган.

Партия амжындарынын системалык бөлүмнөрдүн болгаш семинарларын амжылга партия хем-жигүү өсөс амжындар болгаш колхозтоор илшеккил килдин турар апарган. Политиктик өөредилген иштин чегинде дынаачыларын амжыл чонварын ортууга агдас-пропаганда ажылды чорударычте кирештеринин улут дуржугалык чыдышкан. Пропагандалык массалык хевирлеринин: културанын улуту университеттеринин, айтырлар болгаш харымал кезелеринин, интернационалдык учурамышкыннар-

нын, ас журналырын, тематиктик болгаш өг-бүлө кезелеринин негизинин болур чоруп турар. Парламан, радиоюн болгаш телевиденин идея-кижизилегели рою өскө.

Хей-нигиин идея-кижизилегели атылте кирештеринин чдд хевирлери тымылган болгаш хөгжүп турар. Политиктик чырыдышканын кабинеттерин хей-нигиинин эгезинге үндөйлөш туртууларын практиказы, партия комитеттеринин чамыга методиктик чевуелдерин болгаш бдурдугенин, солуннар редакцияларында болгаш радио дамчы-дылгышпа штаттан дашкээр илдистерин организастары калык хевирлеринин ап турар. Украинада, Эстонияда, Азербайжанда, Москва, Ростов болгаш өске-да элден облас-тарда сөөлү үеңи дуртууда политиктик болгаш өртем билгилерин хевирлери Нилтедедик кези-гүнеринин саны элден көөдөс.

Ынды болза-да «Амгы үеңи байдалдарында партия пропагандалык сорулгаларынын дугайында» СЭКП ТБ-ның доктаалы чедикширлик күсөдүргө бдурдуге бар артар-ар ам-даа четче амжылтынымай турар. Элден хей партия организациаларын идеологтуу ажылды амжыл чонварын идеалыг кижизилегенин улут догаралды чедир турар иле четпестер бар болуп турар.

ТОДАРГАЙ ОРГАНИЗАЧКЫ АЖЫЛДЫ НӨВУДЕДИ!

Элден таварылгаларда партия комитеттери болгаш оларын удуртуулары, СЭКП ТБ-ның доктаалынын чутула учур-дузалынын дугайын ниини чугааламышкынар-биле амжындарын чыдышкан, ол доктаалды амжындарга боттандыруу талазы-биле организацик амжылды багай чорудуп турарлар. Доктаалды күсөдөр талазы-биле амжылды кыска үеңи кампанияны амжыл көрүшкөн, олар партиянык бо документтерин кижизилеге амжыл чдд, эн бейик чддө келуеринге кошка амжылган кабинеттери. Чамдык партия организациалары ул доктаал чдд партия чырыдышканынын системанын дашкарлар чдд деп шын өсө бил-бешкан, ол системаны келер өөредилге чыды элдер-биле эге тургустуу дугайында ниини чугаалап-биле амжылган чдд бдурдугенин турарлар. «Амгы үеңи байдалдарында партия пропагандалык сорулгаларынын дугайында» СЭКП ТБ-ның доктаалын боттандыруу талазы-биле хей-хей партия организациаларында болгаш комитеттеринде кол-ла четпей турар чдд болза, тодаргай организацик амжылды чок болуп турары болур.

Чамдык республикаларда болгаш облас-тарда партия комитеттеринин плениумнарга болгаш партия актив-лик хуралдарына бейни СЭКП ТБ-ның доктаалын туртуу чугаалашканын илерээ. Кустанай об-комуну бөрүү СЭКП ТБ-ның доктаалын айыктап сорулгаларын чугаала-лык көөрү планнаын плениуму ийн улаа сонгарлаткан болгаш алактын сөүтүлде ол айтырарын хуш айтырарында калып үндүргөн факт «Амгы үеңи байдалдарында партия пропагандалык сорулгаларынын дугайында» СЭКП ТБ-ның доктаалын чутууга чедир үнелер көр-бөс-биле болдуган деп таймырлар болур. Партиянык Саратов об-комуну плениумуна пропаганда айты-рыларынын талазы-биле СЭКП ТБ-ның доктаалын чугааламыш көөрүн агдас-пропаганда амжылдын туруп турар байдалынын ханы анализ чөккө, өу берымдалап өрттирген болгаш өу чөр-чегин партия организациаларынын анал-ла бир бот-оттытары болдуган.

Партиянык чамык аге организациаларында СЭКП ТБ-ның доктаалын чугааламыш көөрүн өу барымдалап өрттирген. Партиянык бо чутула документалык таймырларынга парлаганы болгаш радиоюн кошка амжылган турар. Доктаалды кол илелери амжыл чонварын калык бдурдугенинге ам-даа четпеш.

Партиянык чамык организациалары СЭКП ТБ-ның шийтирлерин күсөдөр талазы-биле тодаргай болгаш чуткулдуу организацик амжыл чорударынын ортууга, харын хурал-лар чымы, алаа бачымнар болгаш шуугаар чорутар-биле кызыгарлат-канын турарлар.

Чижээлгерге, Армениянык чамык парторганизациалары «Амгы үеңи байдалдарында партия пропагандалык сорулгаларынын дугайында» СЭКП ТБ-ның доктаалы кампания өу-биле көрүп турганнар. Мадагаскар СЭКП ТБ-ның доктаалынын дугайында чдд ниини чугааламын үр үеңи дуртууда чорудуп, ол доктаалды амжылгал боттандыруу талазы-биле тодаргай хемчелерин амжылган кылган-да болгаш боттандырылган-да келген. Республикада партия пропагандалык организастарына болгаш утк-шынарлы бдурдугарына улут четпестерин мурун-ку хевир бдурдууп турар.

Туркмениннин, Курск, Лянец болгаш өске-да элден облас-тарын

чамык парторганизациаларында амжыл чегерлик четпестер база бар болуп турар.

Партиянык хей-хей удуртуу амжылгаларын идея-кижизилегели амжылды тажыкыныга мурун-ку хевир туруп, марксизм-ленинизмни кызымккай шийтөөдип алгырын үлөтөр-чжөөн көртүспей турарлар. Инды амжылгал чыгар-дур-дужаар чорукту болган чок-ла кылдып, амжыл-агый болгаш политиктик сорулгаларын шийтирлеринге идеологтуу амжылдын азык улут учур-дузалынын чедир үнелер көр-бөс турарлар. Чамдык удуртуучулар, районун, бдурдугенин, колхозтоор элден-бдд чддөр көртүгүлери-биле чадгынып алган, амжыл чонварын коммунисттик өууга кижизилери дээр харымсалганы боттарында чылдырычте чуткулдуу болуп турар.

Партия комитеттери пропагандалык калбары шийлип амыр болгаш кижизилдер керекти чамыкта багай боттандырып турарлар. Улут амжыл-агый тусулай өртемдери идея-кижизилегели амжылга ший-риштирип турары ам-даа кошка. Чамдык чегерле амжыл чонварын политиктик чырыдышканын бо чутула керекти чдд бачкылар болуп арталып кошка белеткедик болган ат-алдарык өсөс кижилерге иделет турар таварылгалар бар.

Брасовск крайда, Пенза облас-та профсоюз, комсомол болгаш өске-да хей-ниги организациалары амжыл чонугу, илангы амжындарын коммунисттик кижизилегенин идеалыг киржир чоругу элден көртүгүп турар. Партия комитеттери ол организациаларын болгаш идеологтуу алаач чегеринин кижизилегели амжыл-чорудугалык кошка улут башкылар, каттыштырып турар.

ЧЕТПЕСТЕРНИ ДУРГЕН ЧАИЛАДЫР

Партиянык пропагандада кол чет-пестер—оон амжылгалык, коммунисттик туртуушкунун практикасында хоорук чоруп оожум чылдыктын турары болур. Идеологтуу амжылды утк-шынарлыч ханым кирбей, бар дуржугалык түнөп байдалары багай боттандырылган, партия комитеттери амжылгал-биле пропагандалык харымсалын бачкар-лар деп ниини кылгырлар-биле болгаш чок-ла кызыгарлатканын, ол чутула негелден керек кырына, кижизилегели амжылды тодаргай хевирлеринге калбар боттандырып берип көрбөй турарлар. Оон түнөкчдө ас болгаш парлаганын хей-хей пропагандалык чдудеринде тодаргай болур чорук, совет улутун амжылгалын, коммунисттик туртуулар дээр демиселди ханы чымырлары мурун-ку хевир чегелес болуп турар. Политиктик бөлүмнөрдүн болгаш теоретиктик семинарларын удур-туктары, лекторлар болгаш илет-келер, пропагандалык чдудеринин болгаш брошураларын авторлары ниини чугаалап-биле үргүчтү кызы-гарлатканын, коммунисттик идеяларын болгаш партиянын политиканын мобилизацик болгаш чарга-лыкч улут күжүн илереди көртү-герин кошка чорудуп, амжыл чон-варын боттандыруу дээр демиселди чарык тодаргай сорулгаларын чугаалажып көөрүнд чылал, бистин илшеккил амжылгалында чдд чдд өсүмнөрнн багай хевирлерин турарлар.

Курск, Псков болгаш өске-да чамык парторганизациалары идея-кижизилегели амжылдын тур-туп турар байдалын өөрөндөр көргөн чоругу мыд пропагандалык доштик болуу дээр бдурдуге демисел ам-даа чок, коммунисттик өш-амжылдын кол-лективтеринин болгаш шалыпчалы-гынын амжылдын дуржугалык хевир-леринге болгаш түнөп байдал-дына, ол дуржугалык четпестер болгаш веда амжыл-агый бдурдугенин

улам инай келуеринге амжылды турар азык улут перспективаларын-га кичелген элден көртүгүп турар дегин көртүгөс. өске-да партия организациаларында куш-амжыл болгаш илтигич өчүтүү коммунисттик өш-биле хевирге кил-жизилер, хуу өчүтүргөк хевирге улут, өсөсин күш-биле амжылгалын бдурдуга база кошта-ныкчаларга улут демисел «Амжыл кылбас кижизилегели» деп принциптик практиктик боттандырып дээр демисел идеологтуу амжылды утк-шынарлында кол элөө ам-даа болган.

Дыка хей партия организациалары идеологтуу интернационализм, коммунисттик моральдык өууга амжыл чонварын кижизилеринин учур-дузалык чоругу-биле үнелер көрбөй турар, совет амжылгалын политиктик сөрөмчелин бдурдугенин эржөөк чутула кичелгенни сал-байн турар, буржуа идеология болгаш капитализмдин артымышкын-нын улут хуу буртуу чутула-дур демисел чок. Социалисттик тур-туушкуну улут артык күштерин та-ймырларын, совет амжылгалын өрт-көс үеңи революту чачылды-рында болгаш амгы үеңи мадыр-лык чорутарына кижизилер, совет национал чоргалары кижизилер партиянык пропагандада кол черни ам-даа элөөсөн ишчыл-тыр. Казах ССР-нин элден районунда, Ярослав болгаш РСФСР-нин өске-да чамдык облас-тарда атеисттик про-паганда кошка тургустууган. Ор-талык Азиянын республикаларынын чамдык чегеринде хевирлерини феодал-бай өш-биле көр чорукту артымышкынарына ший-ганы соотуну көрбөй турар.

Политиктик чырыдышканын өө-редилген бөлүмнөр хевирлер ам-даа колдуп турар, шекчилер, үжү сүрөк чорук чылдыктынман. Политиктик чырыдышканында амжыл-ды кол өвөр бө-өрдөлгөчө, бир-ги өлөгөчө өөредилген семинар хевирлеринге шийлдер дугайында СЭКП ТБ-ның айтышканын оожум боттандырып турар. Бөлүмнөргө бо-дарык өөредилген семинар хевир-лери артык шынартык илдер-ле көрүп турбузе, дыка хей партия организациалары дынаачыларын составы четпек белеткедик бөлүм-нөрдүн теоретиктик семинарлар кыл-ды өдө тургустууга дыка-ла хөн чок барып, дынаачыларын ботта-рынын күсөдөрүн барымдаламай турар.

Пропаганда амжылды кожула-гай болгаш бдурдуге чоруктар ам-даа өсөс өсөс. Партия чырыдышканынын системанын бөлүмнөрдүн болгаш семинарлар-дына дыка хей чутула айтырларын, илангы тодаргай экономиканын болгаш агар политиканын айтыр-ларын кыры-биле эржөй өөредил-туурары даа өсөс, фактыларын бол-гаш бдурдугаларын учур-дузалык хевир биле алкын болгаш теоретиктик түнөдөрүн кылдырып бодбайн, харин ол фактыларын болгаш бдурдугаларын анал-ла санал айтырчте дынаачыларын илшеккил мөнөөчө турар. Чдудур-дугалар, хоорук, утк-шынар чок лекцияларын болгаш илеткелдерини поштуп турарынын фактыларынга чамдык чоруп үнелди көрбөй турар. Паралада улут турар хей-хей пропагандалык чдудерге теориянык күсөдөрүн кыры-биле чы-мыс денелге өршөй таймырлар турар. Ам пропагандада хождо-дай чорук он хевирлер таарым-чак болушкуну болуп турарык, чамдык партия организациалары болгаш комитеттери оон-биле эржөөк чутула демиселди чорутпай, пропагандалык утк-шынарлыч хандыр керегин кошка чорудуп,

оон идеяны денелди бдурдуге тур-гарлар.

Партия организациалары партия-нык пропагандалык салдар чедирер калымын амжылды, оон массачы болгаш үрө-түнөндиг болур чоругу-нун кошка элден ишчыл ынды улут четпестерин ам-даа оожум чылдып, совет амжылгалын боттарынын идея-политиктик салдарын чедирген турар төлөдө бар таарымчалыг бай-даларын багай амжылган турарлар.

Пропагандалык кол, өн-ле күч-түлүк чегерлери: политиктик чыры-дышканынын системаны, лекциялар, парала колдугуна-ла активче муру-нук хевир улутун турары даа өсөс. Чонугу идея талазы-биле кижизилтөс чорутуу чамдык бдурдугенин хуу буртууну идея-политиктик сал-дарында дашкар туруп, солуннардын номчугас, радио дынаачы, лек-цияларга, илеткелдерге, чедидерлерге барбас чоругу-биле чамдык партия организациалары өтпешкөн.

Партия комитеттери партиянык пропагандалык салдар чедирер калымын калбарып талазы-биле со-рулгалы боттандырып бдурдугенин анал-ла санал көүдөлдө-биле кызыгарлатканын, пропагандалык хемчелер калбарып чорук хуу бур-тууну кызымккай улут амжылды, амжыл чонварын идеяныг кижизилегенин хей амжыл хевирлерин болгаш араларын амжылды кил-лерин негеп турар деп чддөни туту-пканнар.

Дыка хей партия организациаларында пропаганда амжыл колдугу-нун да районнар төлөргө, колхоз-тарын болгаш советтарын чдд кол-данарында мөнөөчөгө. Кустанай, Амжыл болгаш өске-да чамдык облас-тарда советтарын сал-дырларында, колхозтарын брига-даларында, хуу тураларында амжыл-чынар болгаш колхозтоор лекция-ларын, илеткелдерин дынаар, кино-фильмдерин көр аргалары ай-ай-миле чок болуп турар. Амжыл чон-варын чурттан турар чегерлери барып, идея-кижизилегели амжыл-ды күшөдөр талазы-биле сорула келерге оожум шийтирлеттинип турар. Бачкынар өргөлдөрүн чамында агдас-массалыг амжыл ба-гай боттанып, агитшунталарын хей нуруу чдд сорула кампа-нияларын чддө амжылган турар.

Бдурдугу идея-кижизилегели сал-дары-биле совет кижиле чедир деп чутула сорулгалы шийтирлээрде партия организациалары пропаган-далык массалык хевирлерин кошка амжылган турарлар. Киржизилде кул-туралык хей-хей университеттери баштайгы организастыг кичелдерин өрттирген сөүлүк боттарынын амжыл сокоткан. Идея-кижизилегели амжыл лекциялар, парала, радио, телевидение, кино, чечен чо-гаалык литература болгаш уран чутулу чогаалдары, култур чырыдышканын албан чегерин ам-даа кошка амжылгалынын турар.

СОҢГААРЛАТЫНЫМАС СОРУЛГАЛАР

Ам пропаганда айтырларынын талазы-биле СЭКП ТБ-ның доктаалын күсөдөр дээр, идея-кижизилегели амжылды улам ыңайгы надурулушуну дээр демисел партия организациаларынын болгаш комитеттеринин кол сорулгаларынын бир-зи болуп турар. Күсү-нышык үеде идея-кижизилегели амжылды улам улут чедикшинин бойруга үндө-йүнөр ылангы ам, чайгы үеде сал-дыган турар умурлук.

Банды айтырлар бирги өөртөгөн илшеккил салырын негеп турарлар?

СЭКП ТБ-ның доктаалын боттандырып турар талазы-биле амжыл-дыган амжылды бирги өөртөгөчө хандыр анализчте көрү, чылдыган аки тазалык дуржугалык түнөп бай-дыры, алдынган түнөлдөрүн өштү турар негелдерин барымдалап турган, шүткүчүлүк өш-биле үнө-

лөп көөрү эржөөк чутула. Четпестерин чылдыр талазы-биле, идея-кижизилегели амжылдын үзөткөс буртууну улам инай сайыраптайжы-лар талазы-биле хуу буртууну сагыш чонварын амжыл чорудары — ам негеттишип турар чутула чдд болур. «Амгы үеңи байдалдарында партия пропагандалык сорулгаларынын дугайында» СЭКП ТБ-ның доктаалына күсөдөрүн чоруп турарын плениумнарга, партия актив-лик хуралдарына, партия өге организациаларына чугаалажып көрү амжылган болур.

СЭКП ТБ-ның доктаалын күсөдөр дээр демисел—кыска үеңи кампа-нияны өсөс, бугу партия организациаларынын, коммунисттик буртууну үр болгаш доктаалыг үжүмдөрдүн чоруп турарын плениумнарга, партия актив-лик хуралдарына, партия өге организациаларына чугаалажып көрү амжылган болур. Политиктик өөредилгеге өөредилге номнарын болгаш өөредилге пособияларын, документалык, чечен-чогаал, төөгү-револутик кино-фильмдерин болгаш диапозиттерин продуктуу амжылган дугайында санын салымынын ай-шаанда саль-ры чутула. Идея-кижизилегели амжылды байлашкандыг бдурдуге чегерлерин амжыл соволак чошка сайы-раптайжылар болгаш бдурдуге чегерлер-биле идея-кижизилер эржөөк чутула.

Чайгы үеде, кадан партия чырыдышканынын системанын ка-чөөлдөр соксаан турда, кадан пропагандалык массалык хевирлерин кал-барырында немелде арталар амжыл-тынган турда, бо хевирлерин амжыл чонварын политиктик чырыдышканын болгаш идеяныг да-дылгынын сорулгаларына амжыл-галы онза чутула. Илангы ас про-пагандалык аргаларын: дынаачы-лар-биле шуут харымсалын туудуп, оларын сонугурап турар айтыр-ларын харымсал бээрин, санал-ооналарын шуут солчурган, дигит чугаалык бдурдугенин барымдалар болгаш бдурдугели амжылгалы эржөөк чутула. Лекция пропагандалык амжылгалын университеттеринин амжыл-чорудугалык, тематиктик кез-желерин, ас журналырын, номчула болгаш көрүктүлөр конференцияларын, чугаалажып көр айтырларын баш буртууга белеткеп туртуусас хуралдарын чорударынын практика-нын улам калбарып умурлук, идея-кижизилегели сорулгаларга кул-тура-чырыдышкын албан чегерин, илангы парктарын, делегаттерин, музейлерин, а ол ишчыл кинону, ли-тератураны, уран чутулу, бот-тын-гыр уран чутулу болгаш културалык массалыг амжылды өске-да хевир-лерин дээр амжылгалы чутула.

Политиктик четкиде чдд өөредилге чымыр чорудугалык кол утк-шымышканын, илангы экономиктик өөредилген улам инай калбарты-рычте, амжылган-биле, коммунисттик туртуушкунун практиказы-биле политиктик өөредилген харымсалы бачкыларын көрүндөрүн онза чутула. Амжыл-агый туртууш-куну дугайында СЭКП ТБ-ның доктаалын болгаш Совет чамык доктаалдарын школаларын, бдурдугенин болгаш семинарларын програм-малары-биле болгаш өөредилге план-нары-биле сырый харымсалган чорук бол кылдыр хандыр өөрөндөр чорук бо талазы-биле бдурдуге үнелер чет-пестер болуу, илангы экономиктик бөлүмнөргө болгаш семинарларга партия негеттүү өсөс амжыл чон-варын калба-биле хандып килер көрөк. Чамдык облас-тарын болгаш крайларын партия организациаларын чөкөк ийн-үш чылдарда амжылдын болгаш колхозту буртуу экономиктик билгилер-биле чегер-лээр деп салган сорулгалы чеге ай-шаанда тургустууну элден болгаш күсөдөрүн шийдер боттуу сорула болур деп санава чогутур.

Дыка хей партия комитеттери чддө үеде пропагандалык ай хуусалыг куштарынын хары утга чорударынын практиказында ойна-лууну, чдд дээр чдд үеде ол хире-улау хуусаала куштарынын дынаачыларын эржөөк чутула негет-түү составын хандырынын бер-гешин барымдалап көргөн. Бо дээр чддө үеде пропагандалык белеткелди шуут чорутпас ддөни чеге-ле өсөс-турар. Москва, Киев, Ташкент болгаш өске-да дыка хей партия организациаларынын дуржугалык буртуу турары болза, бо амжылды үрүгү хуусаалыг куштарын хевир-биле чорудары албан өсөс, хоорой-ларга болгаш районнарга доктаалы амжылдар семинарларын, а ол иш-чыл облас-тык хуусаалыг куш-тарын организастарынын аргазы-

биле пропагандалык белеткелди чедикшинин чорудуп болур. Пропагандалык кадрларын белеткээрине болгаш хандыр белеткээрине өртөм албан чегерлер болгаш ниини өр-төм илшеккил калба-биле кир-ришээр чогутур.

Келер 1960—61 өөредилге чддө партия чырыдышканынын четкин элден хей өөредилге номна-рын болгаш көсүк пособияларын амыр. Бар турар өөредилге номнарын немей парлап үндүрү, чамдык програмаларын алап амжылган кылды болгаш немелдерин килер деп турар. Политиктик өөредилгеге өөредилге номнарын болгаш өөредилге пособияларын, документалык, чечен-чогаал, төөгү-револутик кино-фильмдерин болгаш диапозиттерин продуктуу амжылган дугайында санын салымынын ай-шаанда сал-дыры чутула. Идея-кижизилегели амжылды байлашкандыг бдурдуге чегерлерин амжыл соволак чошка сайы-раптайжылар болгаш бдурдуге чегерлер-биле идея-кижизилер эржөөк чутула.

Чайгы үеде, кадан партия чырыдышканынын системанын ка-чөөлдөр соксаан турда, кадан пропагандалык массалыг хевирлерин кал-барырында немелде арталар амжыл-тынган турда, бо хевирлерин амжыл чонварын политиктик чырыдышканын болгаш идеяныг да-дылгынын сорулгаларына амжыл-галы онза чутула. Илангы ас про-пагандалык аргаларын: дынаачы-лар-биле шуут харымсалын туудуп, оларын сонугурап турар айтыр-ларын харымсал бээрин, санал-ооналарын шуут солчурган, дигит чугаалык бдурдугенин барымдалар болгаш бдурдугели амжылгалы эржөөк чутула. Лекция пропагандалык амжылгалын университеттеринин амжыл-чорудугалык, тематиктик кез-желерин, ас журналырын, номчула болгаш көрүктүлөр конференцияларын, чугаалажып көр айтырларын баш буртууга белеткеп туртуусас хуралдарын чорударынын практика-нын улам калбарып умурлук, идея-кижизилегели сорулгаларга кул-тура-чырыдышкын албан чегерин, илангы парктарын, делегаттерин, музейлерин, а ол ишчыл кинону, ли-тератураны, уран чутулу, бот-тын-гыр уран чутулу болгаш културалык массалыг амжылды өске-да хевир-лерин дээр амжылгалы чутула.

Ленинград, Сталино болгаш өске-да партия организациаларынын дуржугалык амжылгалынын, кижизилегели амжылды тус-тууга хевирлерин бдурдуге чегерлер-биле хөгжүдүп, амжыл чонварын шуут чурттап турар чегеринге пропаган-дын амжыл-чорудугалы күшөдөр эржөөк чутула.

Н. С. Хрущевту Австрияда чоруп турарына

Даштыкы парлалганың бижип турары

ССРЭ-нин Министрлер Чөвүлелини Даргазы Н. С. Хрущевту Австрияда чоруп турарын тайынып, кайырадым эрге-ажым дөш чорупушту деп даштыкы парлалга ыңчаар азып турар.

Австрияда Н. С. Хрущевту чугаалаа чүүдлерин чексизлөөгө сөзүндөр долуу-биле азы тодаргай дочулалык парлагылаан. «Руде прав» солунуң деңгээли: «Фашизмдин айымдыг үлгүленишкенин каттап бодурбас керек. Тайын чурттаары болгаш улустар аразына кайырады бижыглары эргежок чурта. «Калы күөленишкени-биле дайынны бодурбаалык» деп «Италия фронт» солун бижээн. Хрущевту совет аалчыны австриялария чуректин ханымындан уткуп хүлөөп ап турарының дугайын солуннар бир эл-сеткил-биле деңгээлөө. «Лидва демократия» солун Австрияда Н. С. Хрущевту чоруп турарын «Тилкелелиг аяң-чорук» деп үнелеп көрүп турар.

„Вена Н. С. Хрущевту уткуп ап тур“

Документалдык кино-чуруктарның төп студиязының белеткп ундурени—«Вена Н. С. Хрущевту уткуп ап тур» деп туснай ундурген допчу кино-чурук июль 5-тен эгелеп кинотеатрларда үнүп эгелээн. Н. С. Хрущевту күрүнениң аян-чоруун кылып чедэ бээр деп турганының бүүдүүзүндө австрия найысылалды көргүзери-биле ол кино-чурук эгелээр. Совет чазактын баштынын Шехат аэродромга байырлалды-биле уткуп алганын, Венынин чурттагычыларының аңаа көргүсөн кайгачынчыг хүлээп алышыкынын, а ол ышкаш Н. С. Хрущевту Австри Республикасының президентки А. Шерфие, федералдык канцлер Ю. Раабна болгаш оралачы канцлер Б. Питтерманга барып чоранын ында көргүзүп турар.

Бодунуң Терзэн чуртунуң хосталгасы дөш демиселге өлгөн австри хамаатыларга турсаакаан бижитиг самбырага болгаш гитлерки эжелектерден Австрияны хостаары дөш демиселге өлгөн совет дайынчыларының турсаакаанына Н. С. Хрущевту чечен салганы-биле ук кинонуң көргүзүлери доостур.

(СЭТА).

Телевизор экраннарында

Июль 5-те телевизорнуң «Советгү медээлер» деп көргүзүлгөсүнө Н. С. Хрущевту Австрияда чоруп турарына холбаштырган чаз кино-материалдары даштыктаан. ССРЭ-нин Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының Австриянын федералдык чазаның федералдык канцлерки Ю. Раабна баштаан кеңигүннеринге ужурашыкының дугайында кино көргүзүлгөсүн ында көргүсөн. Москвакың телевидение чериниң кино тырттырычылары Н. С. Хрущевту Венада автомобиль заводунга чоруп чоранын болгаш аңаа болган митингиге Совет чазактын баштыкының чүве чугаалаанын база ында тырттырып көргүсөн. Телевидение көрүңчүлери Н. С. Хрущевту Австрияда чоруп турарына холбашан сен-даа өске болушуннар-биле танышканнар.

(СЭТА).

Р. Прасадтын Төрзэн чуртунче чорупканы

ТАШКЕНТ. (СЭТА). Совет Эвилелине он беш токузга чагай күзөлдүк аяң-чоруун кылганының өңүлдүк Индия Республикасының президентки Раджендра Прасад июль 5-те Төрзэн чуртунче чорупкан.

ССРЭ-нин Дэди Советиниң Президиумунуң Даргазының оралачылары Ш. Р. Рашидов болгаш М. Арушанян, Узбег ССР-нин Дэди Советиниң Президиумунуң даргазы Я. С. Насреддинов, Узбекстаның Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы А. А. Алимов болгаш он-да өскелер аэродромга «хүндүлүк аалчыны үлөөнер.

(СЭТА).

Америк компанияның үүлгедии буурап дүшкен

ГАВАНА. (СЭТА). «Техас ойл компания» деп америк нефть компаниязы Совет Эвилелинин Кубаның ап турары нефтин бодунуң Сантьягода нефть арылалар заводунга болбазы-рапыл ажалдып кылмындын ойталаан дээрин мурунда динчаткан болгаш Америк тусхай артемиңлер учу заводтан чоруп барганылар. Ондагы холбаштыр премьер-министр Фидель Кастроуң айтымшыкында биле ол заводту Кубаның нефть институтунуң контролонга доп-дөраан дашчылып берген. Заводтуң үзүктел чок ажалдаарын куба инженерлер,

техниктер болгаш ажалчылар хандырып турар. Сантьяго, Камагуэй, Сьенфуэгос, Матанас болгаш Гавана хоорайларда мурунда ук компанияга хмазарык турган далай эртелдерди ол хүндөн эгелээш институттун эргештиче шилчээр.

Кубаны кынар чүүд-биле хандырып кызыар, оң-биле Кубаның үлеттүрүнүң шынөө кошкандыр дөн америк нефть ээлериңиң ол үүлгедии бүгү улуска дөкитидип алгаш республика чазактын чоруткан шилтирлаг кемчелери буураашыкыга чедирген.

Алжире дайын чорудулгалары

КАИР. (СЭТА). Июль 25-тен 30-ке чедир үениң дургүзүндө Алжире дайын чорудулгаларының дугайында Алжир национал-хосталгалыг армияның Бол командьталыкының ында үнгөн диндында чугаалап турары болза, национал-хосталгалыг армияның кезектери французтарыны 40 кире бижылган турарына шавар халдаашкыны чорутканы.

Тучуушунуңарың үенинде француз солдаттардан болгаш офицерлерден 689 кижи өлүркен, 524 кижи балыглаткан, 59 куак машиналар узукачтынган, 18 самолёт дүжүр эштырган, француз шериглериниң бир атырг дымр орук шешелуу аңдара тевистинген. Француз армияның 47 солдаттары алжир национал-хосталгалыг армияның талааныч кирген.

ил-биле чаартыр керек. Чүүдлерин тайылбырлаар, оларны бөлүктөриңиң талаа-биле калдыг-да сагыш салбайн турары буруу. Оон ынай бир бөлүк чүүдлерин илередип турар терминерин хевир талаа-биле бир аай тургузар деп сүмө турда-ла, ону күтпейн турары шын эвес. Оон тодаргай барымдазы: бо чазын школага керелээр лингвистика термины чугаалажып турда, чагыс кылдык сөзүңге хамарышкан алаң, калкөпөңө, вид деп категориаларны киржилге, наклонение, язы деп хевир талаа-биле дөмейлериң хаммаң чок, харын-даа ийи башка дылды кылдыр терминология комиссиязының кеңигүннериниң чамдызы чашкырошпейн удураалын турда-ла бадьдалды-биле кирер кылды каан. Бодап көргө, бо терминериниң оруунда ышкаш ажаллап чагыча берген-биле арттыраа өкил дег. Термин тургузарының мындыг негелдерин сагыбайн ажаллап турарының ужурунда тургузуп алган терминыериниң чамдызы тода, ылап эвес болгаш система чок бооп турар.

Терминология комиссиязының ажалын моон сонгаар мындыг чурдук буугаар чорутса өки. Материалдык бөлүктөзөрин комиссияның чагыс азы элзөн дөй кеңигүннеринге дагыар. Олар чугаалажып турары эртеминиң илередип турар чүүдлерин шилки алгаш, оон терминерини чысаал, чүүдлерин бөлүк-бөлүк аайы-биле аңгылаар ужурут. Оон ол материалдарны комиссия көргөш, чечпес черлерин эдер. Оон сонда чегил-де шилтер чүүдлерин тайылбырын тургузуп, аки чедечкил терминерин шилки азы чазарың сүмөлөп, база ук чүүдү илередириңге таарымча чок синоним терминыерни айтыр. Терминерин алфавит аайы-биле эвес, оларның илередип турары чүүдлериниң аразында харылаанымын аайы-биле чыскаар.

ОБЛАСТЬ КӨРҮЛДЕЗИ ЧОРУП ТУР КӨРҮШТҮГ-ЛЕ-ДИР

Чурукта: Барыин-Хемчик районда «Большевик» колхозунуң саянчылары К. Матпадак, Х. Секина тыва ырлары бызааныңың үдөлгөсү-биле күөсөдип турары.

Фото В. Лутковту.

ийи анык оол ол коллективтин ийдиңиң ырлары, дөглүк хөгжүмү, эстөөн тавышлары, чиди шүлүктөрүн чарап эгелээрин. Оларның нияттиң арының хөй кезиниң созуна-да, аялганы-да таланттыг байтайгычлар боттары чогаалын алганылар. Чажээ, Социалистик Күш-ажалдык Маалыры Үрүлө Кандага турсаакталып «Маалыры», «Колхозчу», «Чечелет-ле, Совет чери».

«Делегерге-тайбы» деп бай-тайгычыларың интертурлук монтажи утпа талаа-биле-да, күөсөдөлиниң-даа талаа-биле эки болганың демелгеев эргажок.

Оон дараазында «Тыва даг-дугу» тудугун ажалчылары боттарының таланттыг көрүңчүлөргө бараалгаканнар. Ол коллективтен Надежда Сургутякының «Авам» деп тыва ыры ирлааны, Любовь Серованың «Не 5 вентр тынчы» күөсеткени, урулгар ансамблиниң «Он дүштүк оолдар», «Сарым оол бар аларган» деп кожомик ырлары күөсеткени солун болган.

Сиенага Эрзия районунуң «Мөрөн» колхозунуң колхозчуу Монге «Колхозчу чылыч» деп танчымы тергени эки күөсеткен. Коог, сууккур үнер калдык кыра-биле ужулуп эрткип, аялаларга таланчы динчалып көрүп турар. Ол болза «Коммунизмге эртен» колхозтуң кеңигүнү Кыргыз-тын «Чараш карак», «Чымык салгы», «Чаз орук» колхозта клуб шөлөрлекчин Айаңын «Хейлер огулу» улук чылдыр деп ырлары ирлап күөсеткен ол. База СЭКП райкомунуң ажалдакчы эш Шамит-Сервануң ажалдакчы эш Шамит-Сервануң колхозта эш Кошбуңуң «Орус палысканы» тепкени көрүңчүлериң сокуургалып чаалап алган.

Сиена ажалгыткан. Бичаарга ынаар бир черде аныктарың ирлашканы динчалар. Оон сценага селгустеп динчалар каас-чараш селгит бөлүк колхозчу оолдар, кыстар көстүп келир. Аныктарың дөглүк омак аштынын турарын кым магадав деп: ында ыры-даа, орус, тыва танчы-даа, хөгжүм-даа, шүдүк-даа.—кандык хөгжөшкени чок дээр. Бистид совет амдыралымың ша-ла ынады.

ХӨГЛҮГ ЫРНЫ, ТАНЦЫНЫ ХӨГЖҮМ-БИЛЕ ҮДЭЭН

Кызылчыларың көргүзүү композитор Тулкөвүң «Мээн мыак Төрзөн чуртун» деп ырының нийти ыр коллективиниң күөсөдө-биле эгелээн. Оон сонда дөйдөн композитор Кенденбилин «Бис тайын дөш», база орус улустун «Чиргалчинниг арыг хову кырында» деп ырлары күөсеткенер.

Ефрейтор Повстяко «Ленин дугайында болд» деп шүдүктү бедик мергежил-биле номчкан. Кызылдын дарааныла комбинатының дараанычымы кыс Спрыгина «Воронехтин дегеминде» деп ыры ирлай берген. Ол ысың чоргар, дөглөм кылдыр ырларыңдан төрзөн черниң дегемин мактап, ону аларжылып турар ырды дээрин дөраан-на билип каар. «Солдаттың найырады» деп танчымы пассажирлер АТК-зынын таныш бөлүү солун кылдыр күөсеткен. Ол-ла коллективте чөлээч Смирнов шоодугул кожомиктарың ырлааны көрүңчүлериң дыка сонуграткан. Социалистик Күш-ажалдын Маалыры Ооржак Лопсанчал дугайында чогаалчы С. Сарыг-оолдун шүдүн Хөвеймей Ойдуң-оол номчазан. Салык-кооператив школазының сургуулу Ускова «Колхозчу кожомиктар» деп ыры өки ырлаан. Механизация училищениң сургуулу Тумат Бара-оол сыгырттырга база атап сыгырттырган.

Кенденбилиндиң тургусканы 40 ажал өлкжи киржичилиг дөглүк орнести болгаш хоорайның аныктарында тургустунган танчы бөлүгүн күөсеткен палсады көрүңчүлериң онза сонуграткан.

Белеткеттинген терминерни оларның тайылбырлары-биле комиссияга чугаалажып көргөш, ам элг, чаалагаларны кирер. Мынчалар тургустунган терминологияның төлөвилдин сонугралдык бүүгү организацияларже чугаалажып көөрү-биле таралды чорудар. Санал-онаалдарын алган сөзүдүе комиссия оларны база талап чугаалажып көргөш ук эртеминиң терминологияны ам доктаадыр.

Тыва дылда терминология талаа-биле чамдык ажалдар кылдырган. Бир-ле дугаарында, ол ажал план буугаар чоруттунуп турар апарган. Терминологияның тургустунар аргалары бот-баш принциптери ажаллап кылдырган, эртеминиң чамдык адыралының талаа-биле тусхай терминология сөзөрлары үтүгүзөн.

Чурукта: Барыин-Хемчик районун «Кызыл тараачы» колхозунун алдан сес харлыг колхозчуу, сургалып каргыраачы эш Чанван-оол каргыраачы өөрөдип кааны М. Каадыр-биле мады.

1960 чылдың июль 8-те Кызылдың Гастело аттыг культура болгаш дыштанылга паргының Ногаан театрының моон дараазында районнарың уран чүүл көргүзүү болур:

- 11 шактан 13 шакка чедир Улуг-Хем район.
13 шактан 15 шакка чедир Каа-Хем район.
15 шактан 19 шакка чедир Танды район.
19 шактан 21 шакка чедир Чаа-Хөл район.
Бо районнарың бот-тыныгыр уран чүүл көрүлгөсүн көөрүнче хоорайның ажалчы чоннарын чалап тур.
Бот-тыныгыр уран-чуулдуң область көрүлгөсүнүн оргкомитеди.
«ВЛКСМ-ниң 30 чылы» (улук залга): «Уш катап дирилген» («Трижды воскресший») — 10, 12 шактарда; «Риминиң нанкулдары» («Римские канжыды») — 2,15, 4,15, 6,15, 8,15, 10,10 шактарда; биче залга: «Дээрки хөрежон Гамилтон» («Леди Гамильтон») — 5, 7, 9 шактарда.
«Наа-Хем»: «12 очко дугайында тоол» («Сказка о 12 очках») — 11, 1 шактарда; «Шалгараның ээр черлер» («Озарные повороты») — 3, 5, 15, 7,15, 9,15 шактарда.
«Восток»: «Экин, эми» («Здравствуй доктор») — 3,15, 5,15, 7,15, 9,15 шактарда; а хүндүктүнүң 1,15 шакта — «Джамбул».
Садта кино-театрга: «Натя-Натюша» — 3, 7, 9 шактарда.

Тыва дылда терминология ажылының кол-кол угланышыкыны

(Тончуу. Эгези 3-жү арында). «сил» деп термин анаа-да чыгелеп алдынган термин болур, ол амгы үеде калдыг-да айт күжү-биле холбашпаан, шынады, шыладын эге хемчээлин көргүзүп турар. Мындык чикетиг терминерни тыва болгаш өске-даа дылдарже дөрт очудуруп болбас, мичалажык бис ол терминни дөрт очудуруп алган, айт күжү деп бижип турар бис. Язы-бүрү фамилиялардан тургустунган терминерниң шынары база-ла куду, мынчаган оларны дөрт очудурушкуннар-дан чалгатаа өки. Мындыг терминер, ылангы машина кезектеринде хөй таварышкылар. Бичалажык эртем, техникада калдык-бир ажалдыкшың азы чогадышының кайы-бир эртеминиң ады-биле «бөлүк холбашкан болза, (чажээ) Менделеевтиң периодтыг системаны, Ньютонаву дүрүмү» ону хевээр очудуруп аары биддингир.

Артем-техника, шилтирел-политика, социал-экономика, культураның эң кол-кол терминерин терминология комиссиязы даштыгыр чоруттунуп турар. Бичалажык бастер чүдүе гуманитарлыг эртемвер талаа-биле холдыды ажаллап турарымың шын эвес. Ылап, тода эртемериң терминологияны тургустур, чурумчүтүр талаа-биле очудуручуларга, редакторларга барык дуздалашпайн турарымың ужурудан ук эртемериң школага керелгээр өөрөдиге помнарын чүгүртү ажал көргө, бестер терминология талаа-биле дыла чептес чүүдөр бары таварылга эвес. Бо эртемериң очудуручуларының болгаш редакторларының чагыс-ай терминология тургузары бээр бүүгү күжү салып ажалдавайн турарын чугаалаз. Аж. Ичингаган моон сонгаар терминология ажалымың нийти негелдениң буугаар аңгы-аңгы терминер адыралының тусхай эртемериңниң калды ажалдажылганын организастаары чүгүлө, чижээлөөргө, математиктер, физиктер, химиктер боттарының эртеминиңге хамарышкан чүүдлериниң тайылбыр, тодаралганын бээр, а линтервалдарны комиссия көргөш, чечпес черлерин эдер. Оон сонда чегил-де шилтер чүүдлерин тайылбырын тургузуп, аки чедечкил терминерин шилки азы чазарың сүмөлөп,